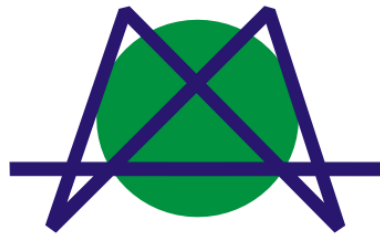

o s n o v n a š o l a

MLADIKA

REDOVNIŠTVO NA PTUJU

Zgodovina Ptuja
Raziskovalna naloga

Avtorji:

Žan Ciglar, 8. a

Manja Toplak, 8. a

Anamarija Veselič, 8. a

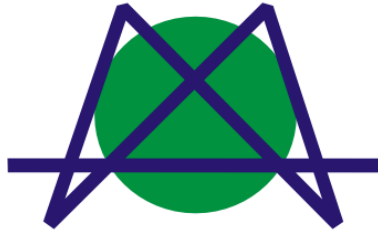
Mentorici:

Urška Hlupič

Renata Čeh

Ptuj, 2012

o s n o v n a š o l a

MLADIKA

REDOVNIŠTVO NA PTUJU

Zgodovina Ptuja

Raziskovalna naloga

Avtorji:

Žan Ciglar, 8. a

Manja Toplak, 8. a

Anamarija Veselič, 8. a

Mentorici:

Urška Hlupič

Renata Čeh

Ptuj, 2012

ZAHVALA

Zahvaljujemo se mentorici Urški Hlupič in somentorici Renati Čeh za pomoč pri pisanju raziskovalne naloge. Zahvala gre tudi gvardijanu mag. p. Tomažu Majcnu za vpogled v minoritski samostan in koristne informacije in bratu kapucinu p. Milanu Kosu, kateri nam je prispeval literaturo in pojasnila. Za pomoč pri prevodu v angleški jezik se zahvaljujemo učiteljici angleščine Adeli Nakičević in vsem, ki so nas pri nastajanju naloge podpirali in sodelovali z nami.

POVZETEK

V raziskovalni nalogi so predstavljeni meniški redovi, ki so delovali na Ptuju ter njihove dejavnosti kot del slovenske kulturne zgodovine. Na začetku smo predstavili, kaj so meniški redovi in samostani ter kateri samostani so obstajali na slovenskem. V nadaljevanju smo predstavili vse tri redove, ki so delovali na Ptuju. Vse tri redove smo med seboj primerjali. Na koncu smo naredili še analizo anketnih vprašalnikov o poznavanju redov med meščani Ptuja. Ugotovili smo, da so imeli meniški redovi velik vpliv na kulturno zgodovino Ptuja, njihova zapuščina pa je še danes pomembna za prebivalce mesta Ptuja.

Ključne besede: redovnik, samostan, dominikanci, minoriti, kapucini, pridiganje, zapuščina

ABSTRACT

In this research monastic orders, that used to be active in Ptuj, and their activities are presented as a part of the Slovenian cultural history. In continuation, we introduced all three orders that were active in Ptuj. Later on a comparison between them was made. Last but not least, an analysis of questionnaires, which were done by the citizens of Ptuj, was made, to reveal their knowledge of monastic orders.

Keywords: monk, monastery, Dominicans, Minorites, Capuchins, preaching, legacy

KAZALO

1	UVOD	7
1.1	NAMEN RAZISKAVE	7
1.2	METODE DELA	7
1.3	PRIPOMOČKI.....	8
1.4	PRIČAKOVANI REZULTATI – HIPOTEZE.....	8
2	KAJ SO MENIŠKI REDOVI IN SAMOSTANI.....	9
2.1	REDOVI NA SLOVENSKEM.....	9
3	REDOVI NA PTUJU	100
3.1	DOMINIKANCI.....	100
3.2	MINORITI.....	111
3.3	KAPUCINI	133
4	PRIMERJAVA MENIŠKIH REDOV	155
5	ANALIZA RAZISKAVE	188
6	RAZPRAVA.....	20
7	ZAKLJUČEK.....	221
8	LITERATURA IN VIRI.....	22

KAZALO SLIK

Slika 1: G. M. Vischer, Topographia Ducatus Stiriae, Pettau, 1681. Fototeka PMPO (Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož), Boris Farič.	100
Slika 2: Razglednica, Dominikanska vojašnica pred 1918. Fototeka PMPO, Boris Farič.	111
Slika 3: Minoritski samostan s cerkvijo Sv. Petra in Pavla. Fototeka PMPO, Boris Farič.	122
Slika 4: Cerkev Sv. Ožbalta na Ptuju. Fototeka PMPO, Boris Farič.	144

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava meniških redov na Ptuju	165
---	-----

KAZALO GRAFOV

Graf 1 : Grafični prikaz poznavanja samostanov na Ptuju	188
Graf 2 : Grafični prikaz pomembnosti lokalne zgodovine	199

1 UVOD

Samostani so skozi stoletja nastajali po vsej Evropi, kaj kmalu pa so redovniki prišli tudi na naša tla in ustanovili samostane. Skozi zgodovino so redovi s svojo dobrotelostjo in umetnostjo pustili svoj pečat vse do danes.

V raziskovalni nalogi smo se osredotočili na to, kateri redovi so delovali na Ptuju, saj so bili in so še vedno središče duhovnega in verskega življenja. So tudi pomemben element kulturnega izročila. Dokaj pozno nastajanje samostanov na slovenskih tleh je pomenilo pomembno zavoro kulturnega življenja pri nas.

Zanimalo nas je, kakšen vpliv so imeli na razvoj našega mesta in kakšne naloge je opravljal posamezen red.

Raziskovali smo, kaj od te zapuščine je mogoče videti še danes, ker mislimo, da je pomembno poznati zgodovino in temelje za razvoj našega mesta.

1.1 Namen raziskave

Namen naše raziskave je:

- ugotoviti, kateri samostani so delovali na Ptuju
- ugotoviti, kaj je bilo osnovno poslanstvo ptujskih redovnikov
- ugotoviti podobnosti in razlike med ptujskimi redovniki
- ugotovite, kakšno je stanje samostanov danes
- seznaniti Ptujčane z zanimivo zapuščino samostanov

1.2 Metode dela

Pri delu smo uporabili naslednje metode:

- proučitev obstoječega gradiva s tega področja
- obisk samostanov in pogovor s strokovnjaki iz tega področja
- računalniška obdelava podatkov

1.3 Pripomočki

Pripomočki, ki smo jih uporabili:

- literatura
- računalnik
- anketni listi

1.4 Pričakovani rezultati – hipoteze

Postavili smo naslednje hipoteze:

H 1: Samostane na Ptuju so ustanovili iz potrebe po novih znanjih.

H 2: Redovniki so imeli vpliv na razvoj izobrazbe in življenja na Ptuju.

H 3: Med redovi ni bilo bistvene razlike.

H 4: Zapuščina samostanov je v večini ohranjena še do danes.

2 KAJ SO MENIŠKI REDOVI IN SAMOSTANI

Redovne skupnosti so skupnosti, ki življenje posvetijo bogu. V redovništvo vstopijo prostovoljno, največkrat, ko začutijo notranji klic in se odpovejo vsakdanjemu življenju. [1]

Zaradi različnih mnenj in razlage svetega pisma so nastale različne redovne skupine. Redovne skupine so se tudi čez čas spreminjale in tako je nastalo še več redovnih skupin. Poznamo pa moške redovne skupine in ženske redovne skupine. [1]

Samostani so bili ustanove, ki so v slovenske dežele prinesli kulturno življenje. S samostanskimi šolami namenjenimi vzgoji novincev se je pričela širša šolska organizacija, čeprav le v obliki meniške šole. Prvotno so bile namenjene šolanju redovne duhovščine, pozneje pa so se v njej šolali tudi drugi sinovi plemičev in meščanov. [4]

Samostani s svojim gospodarstvom so bili pomembni tudi v vsakdanjem življenju meščanov. Glavno delovanje pa je bilo usmerjeno v vero in izobraževane, kar je med drugim terjalo ustanavljanje samostanskih knjižnic. Nekateri samostani so se ukvarjali tudi s samostansko medicino. [4]

2.1 Redovi na Slovenskem

Na slovenskem so delovali naslednji moški redovi:

- benediktinci
- cistercijani
- kartuzijani
- dominikanci
- minoriti
- frančiškani

in ženske redovne skupine:

- avguštinke
- benediktinke
- celestinke
- dominikanke
- frančiškanke
- uršulinke [1]

3 REDOVI NA PTUJU

Srednjeveški Ptuj se je razvil med reko Dravo na jugu in grajskim gričem na severu. Značilno trikotno obliko omejujejo na severu grad, na zahodu dominikanski samostan in na vzhodu minoritski samostan.

Slika 1: G. M. Vischer, *Topographia Ducatus Stiriae, Pettau*, 1681. Fototeka PMPO (Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož), Boris Farič.

3.1 Dominikanci

Red dominikancev (*Ordo Predicatorum*) je ustanovil sv. Dominik v 13. stoletju. Hkrati z moško vejo je ustanovil tudi žensko (dominikanke). Samostane so ustanavljali v večjih mestih po Evropi (Franciji, Nemčiji in v Španiji). Na Ptuj so prišli iz Brež na Koroškem, in sicer okrog leta 1230, red pa je ustanovila vdova Friderika III. Ptujskega.

Dominikanci so se zavezali uboštvu, dušnemu pastirstvu in pridiganju. Redovna obleka: bel talar s kapuco, škapulir (na ramah spet kos blaga, padajoč čez prsi in hrbet), črn plašč in usnjen pas z rožnim vencem. [1]

Vsak redovnik je živel v svoji celici. Tekom dneva so opravljali različna dela, med drugim so prepisovali knjige. Imeli so zelo bogato knjižnico, nekaj knjig je zgorelo v požaru, večina pa se jih je izgubilo po razpustitvi reda. Dominikanci so imeli redovno šolo, kjer so izobraževali meščane, poučevali ljudi v krščanskem nauku in se borili proti krivovercem. [2] Pomagali so bolnišnicam (znali so zdraviti z zelišči), božnicam, srotišnicam, kuhinjam namenjenim beračem in bogoslužili so doma ali obiskali ljudi na domu.

Moto njihovega življenja je bil *laudare, benedicere, praedicare*, kar v prevodu pomeni: hvalaspevu, blagoslavljanju in pridigi. [1]

Dominikanci so se izobraževali iz teologije, filozofije in retorike (govorništva). Potek dneva je bil sestavljen iz svete maše, skupnega zajtrka, prepisovali so knjige, imeli nekaj prostega časa, sledila je večerja, molitev in spanje.

Financirali so jih gospodje Ptujski, in sicer so dobili darovnice in vinogradniške posesti v Halozah.

V 13. stoletju je red opravil veliko dušnopastirsko in znanstveno delo. Imeli so veliko zaslug za svoj red in za sooblikovanje kulturne podobe tedanjega mesta. Njihova knjižnica nam kaže, kako pomembni in dejavni so bili tudi na tem področju, kar potrjuje 60 strani dolg seznam knjig, ki ga hrani Štajerski deželni arhiv v Gradcu. Imeli so tudi lastno knjigovoznico in uporabljali lasten material za pečate. [2]

Zaradi različnih dogodkov se je zunanja podoba samostana skozi stoletja spreminjala. Leta 1302 ga je prizadel požar. Leta 1407 so ga napadli Turki, ga izropali in močno poškodovali. V 18. stoletju so na novo uredili cerkveno pročelje z bogato baročno štukaturo. V pročelju je bilo postavljenih 5 kipov: Marijin kip, kip sv. Nikolaja, kip Tomaža Akvinskega, kip Petra Mučenca in kip Alberta Velikega. [2]

Jožef II. je dominikanski samostan leta 1786 razpustil, ker so želeli zmanjšati dolg za vzdrževanje samostanov po vsej državi.

Po razpustu samostana je imela nekaj časa v njem svoje prostore vojska. Po umiku vojske je bila v njem bolnišnica, knjižnica, muzej. Pred arhivom so želeli postaviti tovarno, ker pa niso bili izpolnjeni vsi pogoji, ni bilo izdano dovoljenje za postavitev tovarne. [2]

V samostanu se je do nedavnega nahajal arhiv, ki so ga v oktobru zaprli in vse predmete preselili v druge prostore, saj bodo zgradbo preuredili v kulturno dvorano. Do današnjega dne se je ohranilo pročelje, križni hodnik, jedilnica z bogatimi štukaturami in freske iz 14.,15.,16. in 17. stoletja.

Dominikanci pa so na ozemlju Slovenije prisotni še samo v Petrovčah in Žalcu.

Slika 2: Razglednica, Dominikanska vojašnica pred 1918. Fototeka PMPO, Boris Farič.

3. 2 Minoriti

V 13. stoletju so v naše kraje iz Italije prišli minoriti. Red manjši bratov (ORDO FRATRUM MINORUM) je ustanovil sv. Frančišek Asiški leta 1210. [1] Po nekaterih navedbah so okrog leta 1239 prišli tudi na Ptuj. V 2. polovici 13. stoletja so na Ptujju gospodje Ptujski ustanovili minoritski samostan, katerega imamo še danes, a dodelanega in popravljenega. [3]

V samostanu je potekalo versko poučevanje ter splošno in glasbeno izobraževanje. V splošnem izobraževanju so ozaveščali slovenstvo, oznanjali in širili mir med ljudmi ter tako v uboštvu, preprostosti in veselju do življenja na svetu služili bogu. Sprejeli so beraški red, kjer so hoteli privabiti ljudi, ukvarjali pa so se predvsem z gozdarstvom, vinogradništvom, in ostalimi nalogami, ki so jim bile dodeljene. Minoriti so bili vedno med ljudmi oziroma na terenu, prav tako pa skrbeli za bolne. Včasih je bilo v minoritskem samostanu precej strogo, dandanes se stvari odvijajo preprostejše. Duhovniki v samostanu nosijo prav posebna oblačila, ki se imenujejo habit. Habit sestavljajo kapuca črne barve in bel pas s tremi vozli. Ti trije vozli predstavljajo poboštvo, čistost in pokorščino.

Minoriti so imeli v preteklosti veliko vlogo pri razvoju slovenskega šolstva.

Leta 1785 je bila pri samostanu ustanovljena župnija sv. Petra in Pavla, dušno pastirstvo pa so patri opravljali predvsem na podeželju okrog Ptuja. Župnijo so dobili zaradi reforme Jožefa II., katera je zahtevala, da mora samostan imeti župnijo. Potem so se še bolj poglobili v versko vzgojo (verouk), začeli pa so se ukvarjati tudi s porokami, pogrebi, obhajili in podobno.

Leta 1941 je bil samostan preurejen za nemške namene, redovniki pa izseljeni. Cerkev je bila leta 1945 porušena v bombnem napadu zaveznikov. Uničen je bil cerkveni baročni inventar, poškodovani kipi, samostanski inventar in vrednejše stvari so v tem času izginile. Po 2. svetovni vojni je samostan pridobil bogato knjižnico, katero si je možno ogledati še danes. Samostanska knjižnica hrani skoraj 5000 knjig, večina iz 17. in 18. stoletja. Najdragocenejše delo je vsekakor Trubarjev Novi testament iz leta 1557.

Po letu 1969 so se začela na samostanu obnovitvena dela in se zaključila leta 2010. Dandanes je minoritski samostan zelo lepo ohranjen. Občudujemo lahko baročni strop, freske in bogato knjižnico.

V minoritskem samostanu je v prvih nekaj letih delovalo 30 duhovnikov, danes jih je samo še sedem. Sestavljajo jih duhovniki (teološki patri) in redovni bratje, ki opravljajo določene naloge. Danes je v samostanu tudi glasbena šola s sedmimi učilnicami in večnamenski prostor. [7]

Slika 3: Minoritski samostan s cerkvijo Sv. Petra in Pavla. Fototeka PMPO, Boris Farič.

3. 3 Kapucini

Latinsko ORDO FRATURUM CAPUCCINORUM je red manjših bratov (OFM Cap) so najmlajša veja manjših bratov Frančiška Asiškega. Ime izvira od preprostega redovnega oblačila, ki se zaključuje s kapuco in spominja na Frančiškov križ tav. [1]

Kapucini so nastali leta 1525 zaradi različnega gledanja na zahtevo uboštva znotraj reda. Papež Klemen VII. ga je 1528 potrdil kot samostojni red. Živel so kot puščavniki, v uboštvu, nosili so brado in habit s kapuco. Njihovo najpomembnejše delo od leta 1536 naprej je bilo pridiganje in spovedovanje. [6]

Pridiganje je bilo posebna in odlična dejavnost kapucinov. Red se je zavzemal, da bi imel malo pridigarjev, toda dobro pripravljene in vzornega življenja. Pridigali so pogostoma, če ne povsem trajno čez vse leto. Toda to, kar je od začetka karakteriziralo in naredilo uspešno pridiganje kapucinov, je bil povratek k bistveni preprostosti evangelijskega oznanila. Na koncu tečaja pridig so ustanavljali družbe ne z namenom, da bi gojili pobožnost, ampak tudi socialnega značaja, kot so skrb za bolnike v bolnišnicah, duhovna pomoč zapornikom, upravljanje prehranjevalnic. Številni pridigarji so posebno skrbeli za uboge otroke, zapuščene ali osirotele. [5]

Glede spovedovanja so kapucini že od začetka zavzemali zelo rezervirano držo in so svetne ljudi spovedovali le v primeru nujne potrebe. Od sredine 17. stoletja naprej pa so bili ti redovniki pravi ljudski spovedniki.

Kapucini so prišli na ozemlje sedanje Slovenije pred dobrimi 400 leti. Tako je nastala Slovenska kapucinska provinca. Na Ptuj so prišli leta 1615. Ptujski meščani so povabili kapucine, naj se naselijo v njihovem mestu. Takrat je cesar Ferdinand II. ustanovil samostan kapucinov in jim odredil zemljišče ob severovzhodnem kraku mestnega obzidja. Temeljni kamen za cerkev, posvečen Frančišku Asiškemu, je 8. septembra 1615 položil škof Tomaž Hren. 28. oktobra 1620 pa ga je posvetil sekovski škof Jakob Eberlein. Sočasno je bil ob cerkvi zgrajen skromen samostan. Nesporazumi z meščani so povzročili, da so se kmalu preselili v Kanižo, severno od mesta. Zemljišče jim je odstopil knez Ulrik Eggenberg, ki je bil od leta 1622 lastnik ptujkega gospodarstva. V bližini podružnične cerkve svetega Ožbalta so si med letoma 1624 in 1630 postavili nov samostan s cerkvijo istega svetnika. 8. oktobra 1705 je samostan pogorel. V ognju sta končala tudi knjižnica in arhiv. Nato so samostan obnovili in za cerkev nabavili novo opremo. [5]

S podporo nekaj plemiških družin, predvsem grofov Leslijev, so samostan in cerkev na novo postavili. Samostan je imel sedemindvajset celic in sedemindvajset bolniških sob. Od leta 1649 do leta 1782 z nekaj presledki je bil samostan hiša za študij filozofije. Dejavnost samostana je bila naravnana predvsem na spovedovanje v slovenskem in nemškem jeziku. Patri so pridigali vsako nedeljo in na praznik v mestni župnijski cerkvi, pogosto pa tudi po okoliških župnijah. Ostali so do leta 1784, ko jih je pregnal cesar Jožef II. [6]

6. marca je bil red ukinjen in razšlo se je 16 redovnikov. Vrt so dali v najem, samostansko poslopje pa porabili za vojaške potrebe.

Kapucini so se ponovno vrnili na Ptuj 9. novembra leta 1924, ko so jim Minoriti odstopili cerkev svetega Ožbalta. V bližini cerkve so kupili hišo za stanovanje in dijaško semenišče. Tu so stanovali dijaki, ki so obiskovali Državno realno gimnazijo na Ptuju. To malo dijaško semenišče je bilo dejavno od leta 1926 do 1936. Leta 1938 je minoritski vrhovni predstojnik p. Hess izročil minoritsko podružnično cerkev sv. Ožbalta kapucinom v popolno last. [6]

24. aprila 1941 so vse prostore zasedli Nemci in med drugo svetovno vojno je bilo v cerkvi skladišče. Po končani drugi svetovni vojni so se kapucini na Ptuj vrnili in p. Bojeslav Polanski, ki so se mu pridružili še drugi, je začel zbirati fante in po veliki noči 1946 začel s serafsko šolo oz. privatno gimnazijo. Žal so politične oblasti marca 1948 šolo onemogočile, samostan je država nacionalizirala in kapucini so nekaj let živeli v proštijstkih prostorih. V svojo cerkev sv. Ožbalta so le hodili opravljat bogoslužje. Pozneje so Ptujskih kapucinom vrnili gospodarsko poslopje, kjer so si uredili skromno in začasno prebivališče. [6]

Sprememba je nastala 1971 leta, ko je bila ustanovljena župnija sv. Ožbalta. Kapucini, ki jo opravljajo, so leta 1981 zgradili še samostan. Leta 1992 je bila hiša denacionalizirana., 1995 leta so v Novi vasi pri Ptuju začeli z gradnjo podružne cerkve svetega Leopolda Mandiča. Temeljni kamen je blagoslovil mariborski škof, doktor Franc Kramberger na velikonočni ponedeljek, 17. aprila 1995. Tam je sedaj redno bogoslužje in verouk. [6]

Danes je sv. Ožbalt rimskokatoliška teritorialna župnija na Ptuju, Ptujsko-Slovenjgoriškega naddekanata, ki je del nadškofije Maribor. [6]

V župniji je dejavna tudi župnijska Karitas, ki ima svoje veliko skladišče v nekdanjem vojaškem skladišču. Pomaga Ptujčanom in tudi ljudem v stiski, ki prihajajo tja iz širše okolice. V župniji so dejavni tudi skavti. [6]

Slika 4: Cerkev Sv. Ožbalta na Ptuju. Fototeka PMPO, Boris Farič.

4 PRIMERJAVA MENIŠKIH REDOV

	DOMINIKANCI	MINORITI	KAPUCINI
Latinsko ime Slovensko ime	ORDO FRATRUM PRAEDICATORUM (OP) RED BRATOV PRIDIGARJEV	ORDO FRATRUM MINORUM (OFM) RED MANJŠIH BRATOV	ORDO FRATRUM MINORUM CAPUCCINORUM (OFM ^{Cap}) RED MANJŠIH BRATOV KAPUCINOV
Ustanovitelj Leto ustanovitve reda	Sv. Dominik 1215	Sv. Frančišek Asiški 1210	Sv. Frančišek Asiški 1525
Začetki na Ptuju Ustanovitelj	1230 Gospodje Ptujski	1239 Gospodje Ptujski	1615 Ferdinand II. Habsburški
Osnovne naloge oz. poslanstvo	pridiganje, spovedovanje, dušno pastirstvo, poučevanje ljudi v krščanskem nauku (šola), prepisovanje knjig (knjižnica), šolstvo	pridiganje oznanjanje in širjenje miru, upravljanje župnije, oskrbovanje ljudi, knjižničarstvo, šolstvo	pridiganje in spovedovanje, duhovne vaje, dušno pastirstvo, prirejanje pasijonskih iger (procesij), literarno ustvarjanje, obiskovanje bolnikov
Videz (redovno oblačilo)	bel talar s kapuco, bel škapulir, dolg črn pas z rožnim vencem, črn plašč s kapuco	prvotno siv, danes črn habit z ovratnikom in s kapuco, vrv za pasom, na kateri je obešen rožni venec	rjav habit z daljšo kapuco, cingulum (pas) in dolg rožni venec; včasih so nosili brado
Preživljanje	denarni in naturalni darovi gospodov Ptujskih, dohodki drugih plemičev in bogatih meščanov, dohodki od posesti, vinska trgovina vinogradništvo, prodaja in obdelava vinogradniških posesti, trgovina (prodaja vina), poučevanje	dohodki gospodov Ptujskih in njihovih sorodnikov, dohodki od posesti, vinska trgovina, vinogradništvo, sečnja lesa, ribolov, poučevanje	darovi ljudi, lastno delo; podpora Cerkve in vladarja
Usoda	razpuščen leta 1786	- 1785 ustanovljena Župnija sv. Petra in Pavla; - deluje še danes	- 1784 l. razpustitev reda; -vrnitev na Ptuj leta 1924
Zapuščina na Ptuju danes	knjige, samostanska zgradba s križnim	samostan (zgradba), freske v samostanu,	cerkev sv. Leopolda, cerkev sv. Ožbalta

	hodnikom, baročnim refektorijem (jedilnico), kapiteljska dvorana, freske, arhivsko gradivo v Zgodovinskem arhivu na Ptuju	knjige (bogata knjižnica), refektorij (nekdanja jedilnica), samostansko dvorišče	(Župnijska Karitas)
--	---	--	---------------------

Tabela 1: Primerjava meniških redov na Ptuju

V zgornji tabeli je primerjavi vseh treh redov, ki so delovali na Ptuju.

Ustanovitelj minoritov in kapucinov je bil sv. Frančišek Asiški, ki je leta 1210 ustanovil minorite. Zaradi ne soglasja pri razlagi uboštva se je leta 1517 red razdelil na minorite in frančiškane. Leta 1525 pa so bili potrjeni kapucini. Ustanovitelj dominikancev je bil sv. Dominik, in sicer je dominikanski red ustanovil pet let za minoritskim (1215). Iz tega je razvidno, da so začetki nastanka redov v istem stoletju (13. stoletje).

Po zaslugi Gospodov Ptujskih sta redova kmalu po ustanovitvi prišla na Ptuj. Odrejen jima je bil prostor: minoriti na vzhodni strani in dominikanci na zahodni strani mesta. Tristo let kasneje je kapucinom omogočil prihod na Ptuj Ferdinand II. Habsburški. Podaril jim je zemljišče na vzhodni strani mesta in jim dal postaviti cerkev sv. Frančiška. V 13. stoletju smo torej na Ptuju imeli kar dva redova, po letu 1615 pa smo imeli tri redove. Ti so ostali do leta 1786. Danes sta na Ptuju prisotna še vedno minoritski red ter po ponovni vrnitvi kapucinski red.

Vsak red so zaznamovale tudi naloge, ki so jih opravljali. Za vse tri redove je bilo značilno pridiganje in skrb za ljudi, dominikanci in kapucini pa so se med drugim tudi ukvarjali s spovedovanjem in dušnim pastirstvom. Kapucini so postali zelo priljubljeni, saj so imeli podporo Cerkve in vladarja. Kapucini so prirejali pasijonske igre in duhovne vaje. Znani so bili po literarnem ustvarjanju, kar ni bilo značilno za ostala dva redova.

Redovi so se razlikovali predvsem po zunanjem videzu. Nosili uradno obleko, ki se imenuje talar oz. habit. Dominikanci so imeli bel habit in črn pas na katerem je bil obešen rožni venec. Rožni venec je bil tudi del obleke minoritov in kapucinov. Kapucini so oblečeni v rjav talar, minoriti pa v črn oz. nekoč v siv talar.

Kar se tiče preživljanja vseh treh meniških redov, ki so delovali na Ptuju, smo opazili kar nekaj razlik. Iz zapiskov je mogoče ugotoviti, da so dominikanci in minoriti takoj po ustanovitvi na Ptuju dobivali dohodke in darove od gospodov Ptujskih, kateri so jih tudi ustanovili in jim dali posest. Minoriti so darove dobivali še od sorodnikov, dominikanci pa od drugih plemičev. Dominikanci so se ukvarjali predvsem z vinogradništvom, vinsko trgovino, prodajo in obdelavo vinogradniških posesti. Nekaj denarja so si priskrbeli s poučevanjem. Minoriti so se prav tako ukvarjali z vinogradništvom in vinsko trgovino. Drugi viri dohodkov so bili še sečnja lesa, Milostivte gospodov Ptujskih, ribolov in poučevanje. Kapucini, ki so se naselili na Ptuj nekaj let kasneje, so prejeli darove od ljudi. Nekaj denarja so pridobili s svojim

lastnim delom, ki je temeljilo na spovedovanju in maševanju v drugih župnijah. Bili so ljudski misijoni, opravljali duhovne vaje, zemljo pa so obdelovali le za lastne potrebe.

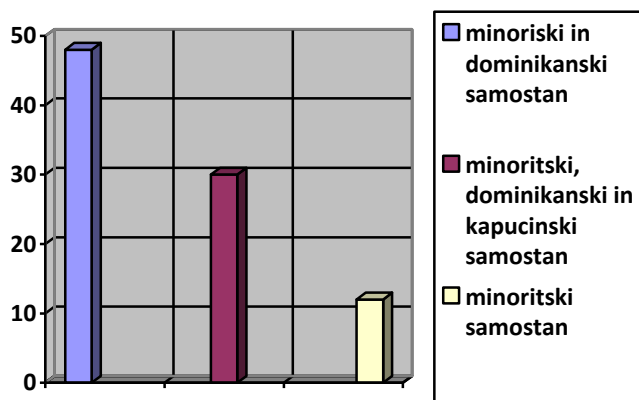
Dominikance in kapucine je leta 1785 in leta 1784 razpustil Jožef II., tako da so na Ptuju ostali le minoriti, saj so ravno takrat pridobili župnijo sv. Petra in Pavla, katera delujejo še danes. Pozneje leta 1924, so se kapucini ponovno vrnil na Ptuj, dominikancev pa od takrat več ni na Ptuju.

Zagotovo lahko rečemo, da imamo na Ptuju bogato zapuščino dominikanskega in minoritskega reda. Iz časa dominikanskega reda je mogoče videti še vedno zgradbo samostana s križnim hodnikom, jedilnico z bogato štukaturo in nekaj fresk. Bogata knjižna zbirka dominikancev je bila prenesene v tujino. Minoritski meniški red se je torej ohranil vse do danes, njihova cerkev in samostanka zgradba sta povsem prenovljeni, možno pa je videti še freske v eni izmed dvoran, obnovljeno baročno fasado in bogato knjižnico. Kapucini danes delujejo v cerkvi sv. Leopolda in sv. Ožbalta, ki sta bil postavljeni po njihovem vnovičnem prihodu na Ptuj. Prvotna samostanska zgradba iz 18. stoletja pa ni ohranjena. Nahajala pa se je v bližini cerkve sv. Ožbalta. Nekaj let nazaj je bila tam vojašnica, danes pa je parkirišče.

5 ANALIZA RAZISKAVE

Med prebivalce mestne občine Ptuj smo razdelili 120 anket, od tega smo dobili vrnjenih 100 veljavnih anket. Anketne vprašalnike smo razdelili med vse generacije (od osnovnošolcev do upokojencev).

1. Ali veste, kateri samostani so delovali na Ptuju. Navedite njihova imena.

Graf 1: Grafični prikaz poznavanja samostanov na Ptuju

Iz grafa je razvidno, da večino Ptujčanov pozna minoritski in dominikanski samostan (48 %). 30 % jih je seznanjenih s tem, da smo imeli na Ptuju vse tri redove (minoritski, dominikanski, kapucinski), 12 % Ptujčanov pa pozna le minoritski samostan. Iz analize ankete smo ugotovili, da večina prebivalcev Ptuja pozna tako minoritski kot dominikanski samostan. Le malo ljudi ve, da smo imeli na Ptuju nekaj časa tudi kapucinski samostan.

2. Ali veste, kaj od njihove zapuščine je možno še videti? Navedite.

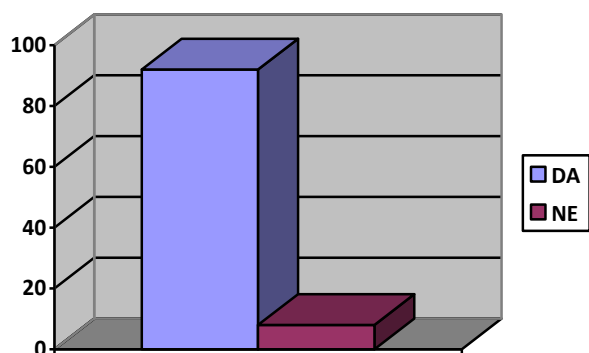
Najpogostejši odgovori pri tem vprašanju so bili :

- zgradbe,
- freske,
- razstava najdb,
- križni hodnik,
- knjižnica,
- samostane,
- inventarji,
- razne kipe,

- knjižno gradivo,
- rokopisi,
- cerkev sv. Petra in Pavla,
- refektorij,
- arheološko gradivo,
- župnišča,
- cerkev sv. Jurija,
- mitreji,
- sončni park,
- kloster.

Glede na odgovore se nam zdi, da so prebivalci mesta Ptuja kar dobro seznanjeni o zapuščini meniških redov.

3. *Ali menite, da je poznavanje lokalne zgodovine oz. zgodovine lastnega mesta pomembno za Ptujčane?*

Graf 2 : Grafični prikaz pomembnosti lokalne zgodovine

Večini anketirancev, in sicer kar 92 % se zdi, da je zgodovina Ptuja pomembna za Ptujčane, le majhno število (8 %) jih je odgovorilo, da se jim to ne zdi pomembno.

6 RAZPRAVA

Samostane na Ptuju so ustanovili v 13. stoletju Gospodje Ptujski deloma iz potrebe po pridobivanju novih znanj – ustanavljanje samostanskih šol in knjižnic. Ustanovili pa so jih tudi z namenom širjenja vere, pridiganja, dušnega pastirstva, spovedovanja. Iz istih razlogov je bil v 17. stoletju ustanovljen kapucinski samostan. S tem lahko prvo hipotezo: samostane na Ptuju so ustanovili iz potrebe po novih znanjih potrdimo.

Druga hipoteza se glasi: Redovniki so imeli vpliv na razvoj izobrazbe in življenja na Ptuju. Hipotezo lahko potrdimo, saj so redovniki vplivali na meščane in okoliške prebivalce s tem, da so jim pridigali, spovedovali, nudili oskrbo, poučevali v krščanskem nauku in ustanavljali samostanske šole.

Izdelali smo primerjavo vseh treh redov in ugotovili, da med redovi ni bilo bistvene razlike, saj so opravljali podobne naloge. Ustanovljeni so bili z namenom delovati med ljudmi in za ljudi. Razlikovali so se le po zunanem videzu (redovno oblačilo). S tem lahko četrto hipotezo: Med redovi ni bilo bistvene razlike potrdimo.

Četrto hipotezo: Zapuščina samostanov je v večini ohranjena še do danes smo ovrgli. Od vseh treh nekoč delujočih samostanov je ostal le še minoritski samostan in redovniki, ki so tukaj živeli neprekinjeno. Dominikanci so iz Ptuja odšli 1786, ostala je le še samostanska zgradba z bogatim zunanjim videzom in umetnostno podobo notranjosti. Kapucini so danes na Ptuju še vedno dejavni, samostanske zgradbe pa ni več ohranjene.

7 ZAKLJUČEK

Raziskovalne naloge smo se lotili trije učenci. Vsak od nas je bil zadolžen, da se podrobneje seznanimo z enim izmed treh redov, ki so delovali ali pa še delujejo na Ptuju. V pomoč nam je bila tako literatura kot informacije pridobljene na terenu.

Ob prebiranju literature in pridobivanju informacij na terenu smo ugotovili, da so imeli meniški redovi pomembno vlogo pri razvoju kulturne zgodovine na Ptuju.

Redove smo med seboj primerjali in s tem pridobili zanimive podatke. Meniški redovi so imeli različne naloge, mi pa smo se osredotočili predvsem na razvoj izobrazbe. Spoznali smo, da so vplivali na razvoj izobraževanja meščanov in ostalih prebivalcev Ptuja. Z ustanavljanjem šol so dvignili raven izobrazbe ljudi. Redovniki so se tudi ukvarjali z zdravstveno dejavnostjo. Predvsem so nudili pomoč nižjemu sloju prebivalstva. Vsekakor so imeli vpliv na življenje ljudi na Ptuju.

Prihod meniških redov in nastanek samostanov ni pomemben le z verskega vidika, ampak so s svojo šolsko dejavnostjo veliko pripomogli k nadaljnjemu kulturnemu razvoju mesta.

Ugotovili smo, da se večina ljudi zaveda pomembnosti lokalne zgodovine. Kot prebivalec mesta Ptuja se nam zdi smiselno, da spodbujamo mlajše generacije, da bi cenili in ohranjali kulturno zgodovino Ptuja.

8 LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- [1] Zgodovina krščanstva na Slovenskem, vodnik po stalni razstavi, Slovenski verski muzej, Stična 2003, 38-39, 41-42, 86-89.
- [2] J. Mlinarič, J. Curk, Dominikanski samostan na Ptuju, Zgodovinski arhiv na Ptuju, Ptuj, 2009, 7, 165, 213, 339.
- [3] J. Mlinarič, M. Vogrin, Minoritski samostan na Ptuju, 1239-1989, Mohorjeva družba, Celje, 1989, 47.
- [4] J. Curk, P. Vidmar, S. Radovanovič, Samostani na Slovenskem, Založba Ostroga, Maribor, 2008. 321-322.
- [5] Br. V. Kolenko, br. P. Kovač, br. M. Kvas, br. Š. Kožuh, br. M. Štraus, Letopis Slovenske Kapucinske province 1996, Oris zgodovine Kapucinov na Slovenskem, Slovenski kapucinski provincialat, Ljubljana, 1996.
- [6] A. Cijan, Marijan iz Alatrija, Kapucini, Kapucinski provincialat, Ljubljana 1996.

Ustni viri:

- [7] Tekst je povzet po pripovedovanju gvardijana Tomaža Majcna.

PRILOGA

ANKETA O SAMOSTANIH NA PTUJU

Smo učenci 8. a razreda OŠ Mladika in delamo raziskovalno nalogo o samostanih na Ptuju. V letu 2012 bo Ptuj Evropska prestolnica kulture in prav je, da smo Ptujčani ponosni na našo zgodovino in tradicijo. Anketa je anonimna in bo uporabljena v zgoraj omenjeni raziskovalni nalogi.

Anamarija, Manja, Žan

1. Ali veste, kateri samostani so delovali na Ptuju. Navedite njihova imena.

2. Ali veste, kaj od njihove zapuščine je možno še videti? Navedite.

3. Ali menite, da je poznavanje lokalne zgodovine oz. zgodovine lastnega mesta pomembno za Ptujčane?

DA NE

Hvala!